

**Eksjö
kommun**

2025-05-26

Diarienummer: Socn 2025/62

Tjänsteskrivelse
Sociala sektorn

Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare - remissvar

Förslag till beslut

Sociala sektorns förslag till beslut

Socialnämnden beslutar

att bifalla förslaget till remissvar.

Sammanfattning

Socialnämnden har fått möjlighet att yttra sig till Regeringskansliet kring Remiss Socialdepartementet - Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15).

Betänkandet är en del av regeringens arbete med en bidragsreform som i övrigt omfattar ett aktivitetskrav för personer med försörjningsstöd och en översyn av kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare. Utredningen har haft i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd och lämnar förslag på flera områden.

Utredningen föreslår att de nya, föreslagna bestämmelserna som ingår i denna utredningen ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Ärendebeskrivning

I yttrandet redogörs för nämndens överväganden kring ett prioriterat urval av utredningens förslag och bedömningar som anses viktiga.

Bidragstak

Utredningen har i det första direktivet inom området ”Ökade drivkrafter till arbete” utrett införandet av ett bidragstak inom ekonomiskt bistånd. Förslaget innebär att försörjningsstödet till ett hushåll begränsas om summan av

ersättningar och beräknat bistånd överstiger 80 procent av den disponibla inkomsten för ett motsvarande hushåll med löneinkomst på 22 000 kr per månad. Vissa grupper föreslås undantas från denna begränsning, bland andra personer med hel sjuk- eller aktivitetsersättning, heltidsarbetande, vissa gymnasiestuderande ungdomar, ålderspensionärer samt personer med synnerliga skäl.

Socialnämnden avstyrker förslaget om bidragstak. Nämnden vill understryka vikten av att det ekonomiska biståndet även fortsättningsvis ska fungera som samhällets yttersta skyddsnät och tillförsäkra både vuxna och barn en skälig levnadsnivå i väntan på att hushållet uppnår egen försörjning, i de flesta fall genom arbete eller studier. Nämnden vill även betona att ekonomiskt bistånd inte är villkorslöst utan ställer krav på individen att aktivt arbeta för sin försörjning varje månad.

Utredningen konstaterar att många biståndsmottagare har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och därmed också har begränsade möjligheter att få ett arbete, åtminstone på kort sikt. Socialnämnden delar denna uppfattning men vill samtidigt påpeka att ett bidragstak inte förbättrar dessa personers möjligheter att konkurrera på arbetsmarknaden. I stället riskerar det att försämma levnadsvillkoren för biståndsmottagare och deras familjer, vilket kan leda till ökad oro, skuldsättning och svårigheter att täcka grundläggande behov som boende och el. Detta i sin tur kan påverka individens förmåga att delta i arbetsmarknadspolitiska insatser eller andra stödåtgärder.

Vidare befarar nämnden att införandet av ett tak skulle medföra ökad belastning på socialtjänstens resurser till följd av fler akuta ansökningar om bistånd och stöd. Nämnden instämmer i utredningens bedömning att ett bidragstak inte bör införas utan att det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet. Vi delar också uppfattningen att förslaget skulle få särskilt allvarliga konsekvenser för sammanboende hushåll med barn, eftersom en kraftig minskning av disponibel inkomst kan få stor negativ påverkan på barnens utveckling, trygghet och skolgång.

Socialnämnden vill betona att ett införande av bidragstak riskerar att vissa hushåll inte längre tillförsäkras vad som idag bedöms som en skälig levnadsnivå. Barn kan därmed drabbas av brist på mat, kläder och bostad i strid med barnkonventionens krav. Utredningen pekar på att erfarenheter från andra länder, såsom Danmark, visar att liknande nedskärningar lett till sämre utbildningsresultat och avhopp från skola, vilket påverkat barns framtida möjligheter till arbete och inkomst.

Utredningen menar att ett bidragstak måste kombineras med stöd och insatser som stärker individens förutsättningar att komma i arbete. Socialnämnden instämmer i denna bedömning och menar att sådana åtgärder bör erbjudas av både statliga myndigheter och socialtjänsten. Nämnden anser också att det är avgörande att förändringar inom ekonomiskt bistånd genomförs på ett sätt som möjliggör uppföljning och utvärdering, något som är särskilt viktigt givet de potentiellt stora konsekvenserna av förslaget.

Vidare stödjer nämnden utredningens bedömning att det inte bör införas ett bredare bidragstak än vad som föreslås. Vi ser, liksom utredningen, att lägre bidrag

inom socialförsäkringssystemen ofta leder till ökade kostnader inom försörjningsstödet, vilket talar för behovet av samordning mellan systemen.

Utredningens beräkningar visar att reformen skulle minska kostnaderna för ekonomiskt bistånd med 1 105 miljoner kronor. Nämnden vill framföra att det, trots en beräknad besparing i utbetalning av försörjningsstöd, finns risk att det för de enskilda nämnderna skulle medföra ökade kostnader för administration, domstolsprövningar och akuta stödinsatser som kan röra både hyres- och elskulder. Därmed försvinner den förväntade ekonomiska effekten såsom utredaren beskriver det. Socialnämnden ser även att effekten av minskning av disponibel inkomst framför allt skulle drabba hushåll med barn, där ensamstående med tre eller fler barn får störst inkomstbortfall. Utredningen för fram att 85 procent av biståndshushållen enligt prognoser inte skulle påverkas, men samtliga av de återstående 15 procenten innehåller barn – totalt drygt 136 000 barn i hela Sverige.

Nämnden vill lyfta att dessa barn riskerar sämre levnadsstandard, trångboddhet samt långsiktiga negativa effekter inom utbildning och framtida arbetsmöjligheter. Det finns en oro för att hushåll som tidigare fått stöd genom försörjningsstödet i större utsträckning skulle vända sig till civilsamhället, vilket nämnden inte anser är en acceptabel lösning. Vi anser att det grundläggande försörjningsansvaret ska ligga kvar på myndigheterna.

Slutligen vill nämnden anmärka på utredningens val av schablonbelopp om 22 000 kronor i antagandet om lönenivåer när de räknar på bidragstak. Vi anser att detta belopp bör samordnas med andra pågående utredningar, där exempelvis utredningen för Kvalificering till socialförsäkringar föreslår 28 200 kronor som inkomstgräns och i utredningen om Jobbpremien anses 25 000 kronor vara en taknivå för lön för låginkomsttagare för att kunna beviljas jobbpremien. Ett schablonbelopp bör samordnas för att gälla för alla de utredningar som nu lämnats svar på till regeringen för att undvika missförstånd och feltolkningar. Dessutom efterfrågar socialnämnden en tydligare definition av vad som ska anses utgöra "synnerliga skäl" för undantag från bidragstaket, eftersom denna del av förslaget bedöms som alltför vag och därmed lämnar utrymme för individuella tolkningar hos de kommunerna vilket försvagar rättssäkerheten där grundregeln bör vara att alla ska bedöms lika oavsett vart i landet de bor.

Sammanfattningsvis anser socialnämnden att förslaget om bidragstak inte är förenligt med socialtjänstens uppdrag att säkerställa en skälig levnadsnivå, särskilt för barn, och att det riskerar att leda till ökade samhällskostnader, större ojämlikhet och minskade möjligheter till självförsörjning för utsatta grupper.

Begränsa försörjningsstödet för större hushåll

Utredningen har i det andra direktivet inom området ”Ökade drivkrafter till arbete” analyserat möjligheten att begränsa försörjningsstödet för större hushåll, detta rör främst familjer med fler än tre hemmavarande barn under 21 år. Förslaget innebär att riksnormen – det grundläggande ekonomiska stödet – ska minska för dessa hushåll. Även här anger utredningen att det kan finnas vissa

undantag vid synnerliga skäl, men specificerar inte vad dessa är. Syftet med förslaget är att minska kostnaderna för försörjningsstödet och öka incitamenten för arbete, där de föreslagna begränsningarna gäller antingen som ett tak eller som en minskning av personliga kostnader per barn utöver tre.

Socialnämnden avstyrker förslaget eftersom det, som utredningen visat, skulle påverka över 34 000 barn och drygt 12 000 vuxna, vilket anses ha allvarliga konsekvenser för barns levnadsstandard och framtida möjligheter. Nämnden vill också peka på att de ekonomiska besparingarna är små och att förslaget riskerar att öka social utsatthet, stress i familjer, psykisk ohälsa och skolavhopp. Dessutom kan det leda till ökad risk för utanförskap och kriminalitet bland ungdomar.

Nämnden anser att socialtjänstlagens krav på skälig levnadsnivå måste gälla även större familjer och menar därför att förslaget är för ospecifikt, då viktiga detaljer om hur minskningarna ska beräknas lämnas till regeringen för avgörande. Socialnämnden anser att det finns andra förslag, såsom aktivitetskrav för vuxna, som kan ge bättre effekt på arbetsmarknadsdeltagande utan att drabba barnen i större hushåll. Sammanfattningsvis bedömer socialnämnden att konsekvenserna för barn är för stora och att incitamenten för arbete är för små för att stödja en begränsning av försörjningsstödet för större familjer.

Moderniserad riksnorm

Socialnämnden ställer sig i många delar positiva till förslagen om en moderniserad riksnorm som presenterats i utredningen, då dessa till stor del möter aktuella behov. Nämnden vill dock lyfta vissa områden som vi anser kräver ytterligare klargöranden. Exempelvis saknas tydlighet kring om barn- och ungdomsförsäkring fortsatt ska ingå i riksnormen eller hanteras inom andra delar av det ekonomiska biståndet. Även uppdelningen av personliga kostnader för barn under ett år ifrågasätts, där nämnden anser att det är orimligt att socialnämnder ska göra individuella bedömningar av exempelvis amning.

Vidare tillstyrker nämnden att riksnormen ska baseras på Konsumentverkets pris- och konsumtionsundersökningar, men vill framföra en oro över att sänkningar i normbeloppen kan påverka barn i hushåll med ekonomiskt bistånd negativt, särskilt ensamstående föräldrar. Nämnden anser också att vissa kostnader, som receptfria läkemedel och egenvård, fortsatt bör ingå i posten för personlig hygien, då dessa är vanligt förekommande och annars skulle medföra högre administrativa kostnader och tidsmässiga utmaningar för handläggarna. Samtidigt ser vi positivt till att återkommande utgifter såsom tandläkarbesök inkluderas i normen, men i detta finns även en oro för att detta kan leda till att personer avstår från tandvård på grund av begränsad ekonomi.

Vad gäller kostnaden för internet är nämnden positiv till att den inkluderas i riksnormen, men efterlyser samtidigt ett resonemang kring hur man tänker kring dagstidningar, eftersom dessa ingår i Konsumentverkets beräkningar. Nämnden stödjer förslaget att redovisa beloppen för riksnormens olika kostnadsposter och ser gärna att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att ta fram tydlig och nationell

information till målgruppen då detta idag sker lokalt inom de enskilda kommunerna vilket tar både tid och resurser i förfogande. Slutligen tillstyrker nämnden förslagen om att skydda riksnormens reala värde genom koppling till konsumentprisindex exklusive boende och att SCB ska beräkna jämförelsetalet, men vi ser helst att effekten av en extra uppräknings med två procent följs upp över tid för att undvika överkompensation.

Personer som är sjuka och saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI)

Nämnden ställer sig positiva till förslaget att vårdgivare ska lämna läkarintyg till socialnämnden, på samma sätt som de gör för de individer som uppbär sjuklön och sjukpenning. Detta förslag berör de personer som är sjuka och saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Förslaget är att det i socialtjänstlagen ska regleras att läkarintyg måste lämnas till socialnämnden om sjukdomen pågår längre än sju dagar, men med möjligheter till socialnämnden att medge undantag där det anses uppenbart obehövligt.

Nämnden ställer sig positiva till att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att ta fram blanketter och verkställighetsföreskrifter samt möjliggöra digital överföring av läkarintyg från vården till socialnämnden, vilket ses som en förenkling och underlättar handläggningen.

Nämnden delar inte utredningens uppfattning att socialnämnden framåt, så som det är idag, ska bedöma om arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom utifrån läkarintyg som underlag vid ansökan om ekonomiskt bistånd. Socialnämnden anser att det är Försäkringskassan, som har expertisen och erfarenheten för detta, som bör vara de som utreder arbetsförmågan, för att säkerställa likvärdighet över hela landet. Socialnämnden anser att den nuvarande uppdelningen mellan kommunerna och Försäkringskassan skapar ojämlikhet och ineffektivitet och leder till ojämlika levnadsvillkor för de som har respektive inte har sjukpenninggrundande inkomster.

Det föreslås också i utredningen att Socialstyrelsen tillsammans med Försäkringskassan tar fram ett nationellt kunskapsstöd för handläggare inom ekonomiskt bistånd för att förbättra bedömningen av läkarintyg och arbetsförmåga. Nämnden ställer sig dock tveksamma till detta eftersom det kan förstärka den befintliga uppdelningen och skillnader i bedömningar mellan kommuner och Försäkringskassan.

Vidare framför utredningen att socialnämnden ska ges möjlighet att kräva att den som är sjuk och inte kan arbeta ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering, med hänsyn till individens förutsättningar, för att underlätta återgång till arbetsmarknaden. Samtidigt vill socialnämnden betona att detta inte får innebära att kommunerna får ett ökat ansvar för rehabilitering, som egentligen ligger på Arbetsförmedlingen. Det delade ansvaret för stöd till biståndsmottagare utan SGI bör kvarstå, men samverkan mellan sjukvården, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och socialtjänsten måste stärkas för att ge ett ändamålsenligt stöd. I dag får personer utan SGI sämre stöd än de med SGI, vilket kan leda till

längre behov av ekonomiskt bistånd och ökade kommunala kostnader. Nämnden vill understryka vikten av att staten genom Försäkringskassan tar sitt ansvar för bedömning, samordning och uppföljning av rehabilitering, medan Arbetsförmedlingen ska tillhandahålla arbetslivsinriktade insatser.

Slutligen föreslår utredningen ett gemensamt nationellt kunskapsstöd mellan Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för att tydliggöra ansvarsfördelningen och förbättra stödet till sjuka biståndsmottagare utan SGI. Det är viktigt att detta stöd innebär en ambitionshöjning och att stödet inte ska påverkas av om personen har en SGI eller inte.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan (SIP)

Utredningen lämnar förslag att det ska skapas möjlighet att initiera en samordnad individuell plan (SIP) tillsammans med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen när en person får avslag på sin ansökan om samordnad rehabilitering. Socialnämnden tillstyrker förslaget och anser att SIP är ett viktigt verktyg för att samla aktörer kring biståndsmottagare och ser positivt på att det skulle omfatta krav på deltagande hos fler aktörer än idag. Utredningens förslag gör vidare gällande att socialnämnden även bör beredas möjlighet att närvara vid avstämningsmöten efter avslag på sjukersättning eller aktivitetsersättning för att bättre kunna planera fortsatt rehabilitering, och att socialnämnden bör få elektronisk information om sådana beslut. Detta ser nämnden positivt på då det gynnar planeringen för individen framåt.

Nämnden bedömer att det inte finns något behov av att förändra lagstiftningen för att stärka samverkan med Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse, då samarbetet fungerar tillfredsställande idag.

Slutligen vill socialnämnden framhålla vikten av att kunskap om samordnad individuell plan ingår i det föreslagna nationella kunskapsstödet för socialtjänstens och vårdens yrkesutövare. Detta för att öka användningen och förbättra kvaliteten i arbetet med SIP, samt för att säkerställa att planerna initieras i rätt tid tillsammans med relevanta myndigheter där då även Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bör ingå.

Kompletterande ekonomiskt bistånd vid deltagande i studier inom arbetsmarknadspolitiskt program

Utredningen belyser tydligt de faktorer som ökar risken för ett långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd, där kort utbildning är en avgörande faktor. Samtidigt konstateras att deltagande i reguljära studier inom arbetsmarknadspolitiska program inte är förenligt med dagens regelverk för ekonomiskt bistånd.

Utredningen noterar att antalet kortutbildade personer hos Arbetsförmedlingen har ökat. Dessa individer hänvisas ofta till det ordinarie studiemedelssystemet, som visserligen är relativt förmånligt, men som ändå kan skapa oro för att ta lån. Tidigare negativa skolerfarenheter, osäkerhet kring studier och rädsla för

skuldsättning kan avskräcka, särskilt för dem som har långt kvar till exempelvis en gymnasial yrkesexamen.

Utredningen lyfter också att ansvaret för vägledning och stöd till biståndstagare som studerar är otydligt och delvis överlappande mellan olika aktörer. Den rättsliga analysen visar att personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska studier formellt står till arbetsmarknadens förfogande – något som bör beaktas. Denna otydlighet gör att socialtjänsten och Arbetsförmedlingen ibland gör olika bedömningar av individens planering och därmed då drabbas den enskilde av denna otydlighet.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att principerna för ekonomiskt bistånd inte är anpassade för studier inom arbetsmarknadspolitiska program. Detta utgör ett hinder för att nå målet om att fler arbetslösa ska övergå till reguljära studier. Socialnämnden ser därför ett tydligt behov av åtgärder som förbättrar möjligheterna för arbetslösa att studera. I dagsläget skapar systemet snarare ekonomiska hinder än incitament – trots att just kort utbildning är den främsta riskfaktorn för långvarigt bistånd.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

Utredningen föreslår införandet av en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som tydliggör att försörjningsstöd till boendekostnader för andrahandsboende endast ska ges om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd godkännt andrahandsuthyrningen. Undantag kan göras vid särskilda skäl, exempelvis när personen har svårt att hitta bostad på annat sätt eller barn är inblandade. Bakgrunden till förslaget är att hyreslagen förbjuder andrahandsuthyrning utan tillstånd, och det finns risker med felaktiga folkbokföringsuppgifter och olovlig uthyrning till för hög hyra. Kommunerna har ett ansvar för att inte stödja boendelösningar som strider mot lagen eller möjliggör kriminalitet. Samtidigt har kommunen ett yttersta ansvar för sina medborgare.

Socialnämnden instämmer inte med utredarens förslag till reglering i lag vad som gäller för andrahandsuthyrning samt att vi inte heller ser att det finns något behov av att ta fram ett metodstöd i samband med lagförslaget om andrahandskontrakt. Socialnämnden anser att de befintliga hyresrättsliga reglerna och lagarna redan utgör en tillräcklig grund, varför ytterligare tydliggöranden inte är nödvändiga.

Samtidigt vill socialnämnden framhålla att införandet av förslaget inte på något sätt begränsar kommunens yttersta ansvar om den enskilde inte själv kan lösa sin situation. Socialnämnden anser är inte heller förenligt med de grundläggande principerna i socialtjänstlagen att helt neka bistånd till kostnader för boende om det i förlängningen skulle innebära att den enskilde hamnar i en akut nödsituation.

Barnkonsekvensanalys

Införandet av ett bidragstak och begränsningar i försörjningsstödet riskerar att försämra barns levnadsvillkor, särskilt i hushåll med låg eller obefintlig arbetsinkomst. Om stödet inte längre räcker till en skälig levnadsnivå kan barn drabbas av brist på mat, kläder och stabil bostad, vilket strider mot barnkonventionen. Barn i större familjer löper särskild risk för trångboddhet, ökad stress och psykisk ohälsa. Minskad disponibel inkomst kan även leda till sämre skolresultat och ökade avhopp, vilket i längden försämrar barnens framtida möjligheter till arbete och självförsörjning. Den föreslagna förändringen kan öka känslan av otrygghet och socialt utanförskap bland barn. Dessutom riskerar ökade ansökningar om akuta stödinsatser att belasta socialtjänsten, vilket kan fördröja eller försvåra hjälpen till barnfamiljer. Om stödet blir otillräckligt kan barn påverkas av ökade konflikter inom familjen samt försämrad tillgång till fritidsaktiviteter och sociala sammanhang. Det finns även en oro att familjer i större utsträckning söker hjälp från civilsamhället, vilket inte är en långsiktigt hållbar lösning. Förslaget saknar tydliga definitioner kring undantag, vilket kan skapa ojämlik behandling av barn beroende på var i landet de bor. Sammantaget bedöms förslagen riskera att öka barns utsatthet och minska deras livschanser.

Anna Estvik
Enhetschef
Individ och familjeomsorgen
Sociala sektorn

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse från Anna Estvik, enhetschef ekonomiskt bistånd, 2025-05-26

Beslutet expedieras till

Enhetschef ekonomiskt bistånd
Funktionschef IFO
Socialchef
Socialdepartementet